

Keuken als metafoor van het leven

Vanavond gaat *Tarator* van Theater RAST in première. Een muzikale tragikomedie in een Balkanrestaurant, als illustratie van de multiculturele samenleving. Regisseur Celil Toksöz: 'Niemand is heilig in die keuken.'

DANIËL BERTINA

'N u de première nadert, is de Balkan ook weer in het nieuws,' zegt regisseur Celil Toksöz grijnzend. Hij wijst naar krantenknipsels over het Joegoslaviëtribunaal, die verspreid liggen op tafel in de volle repetitieruimte van Podium Mozaïek. Hier staat de keuken van Balkan Restaurant Dobra, waar de voorstelling *Tarator* zich afspeelt.

'We zijn heel kort van memorie,' mijmert Toksöz tijdens een scènewisseling. 'Rond 1992 braken de oorlogen uit in Joegoslavië. Buren die eerst bij elkaar ramadan en Kerstmis kwamen vieren, gingen elkaar vermoorden. Ik heb soms de angst dat zoiets ook in Nederland kan gebeuren.'

Tarator gaat vanavond in première in Podium Mozaïek en daarna op tournee door de rest van het land. In de zwartkomische voorstelling plaatst theatermaker Celil Toksöz drie personages, afkomstig uit de verscheurde Balkan, op de paar claustrofobische vierkante meters van een restaurantkeuken.

De drie – een christelijke Serviër, een islamitische Bosniër, en een joods-Roemeense zigeuner – zijn collega's op de werkvloer. Toch staan eeuwen van (culturele) oorlog, haat en trots tussen hen in. In korte scènes – muzikaal ondersteund door een accordeonspeler – gaan deze heethoofden elkaar verbaal en fysiek te lijf. Twee nuchtere Hollandse serveersters proberen dat machismo te beteugelen.

Tijdens de voorstellingen zal ook live worden gekookt. Vanaf dag één werd in een propvol keukendecor gerepeteerd. Toksöz grijnst: 'Erg

krap, maar zo lijkt het wél of ze daar al jaren staan.'

Regisseur en tekstschrijver Celil Toksöz (Diyarbakir, 1960) groeide op in het Koerdische zuidoosten van Turkije, en woont sinds 1986 in Amsterdam. Daar volgde hij de opleiding theaterdocent en werd artistiek leider van Theater RAST, naast Şaban Ol en Elike Roovers.

In *Tarator* gebruikt Toksöz de keuken van de Balkan als metafoor van de multiculturele samenleving. Een keuken staat voor samen eten en gezelligheid, maar er liggen genoeg messen om elkaar mee te vermoorden.

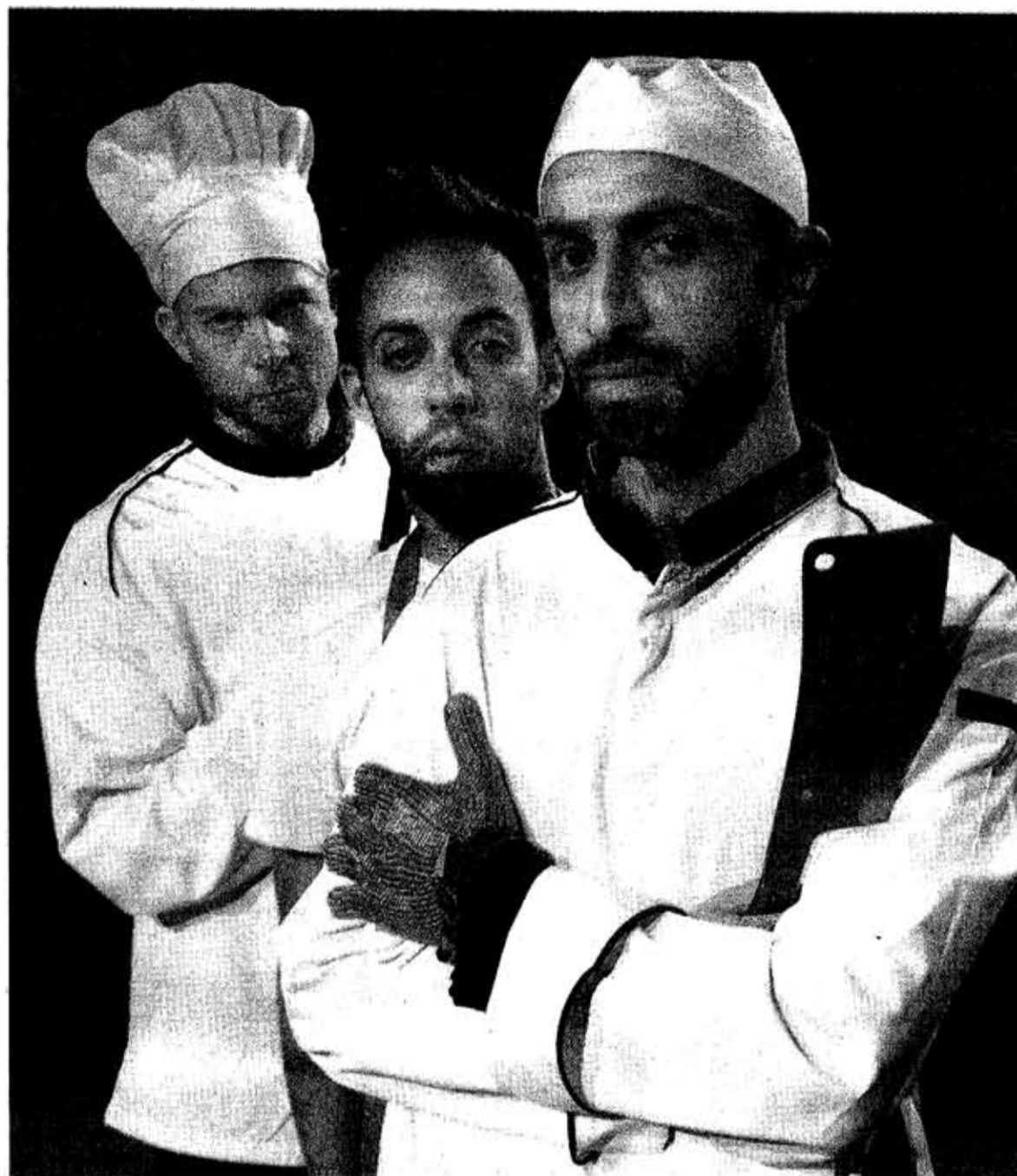
'Die tegenstelling vind ik fascinerend. Daarnaast wil ik onderzoeken

Verscheurde Balkan op paar vierkante meters van restaurantkeuken

welke rol onze etnische afkomst speelt in ons dagelijkse handelen. In Nederland wordt daar steeds meer nadruk op gelegd. Dat is zorgelijk.'

De achtergronden bij *Tarator* zijn deels gebaseerd op Toksöz' eigen verleden. 'In mijn tijd waren er veel etnische spanningen in Turkije. Als Koerd kon je in West-Turkije bijvoorbeeld geen eigen onderneming beginnen, en ook als je de Koerdische taal sprak kreeg je problemen. Ik weet wat mijn personages voelen.'

In zijn voorstellingen combineert hij vaker pijnlijke ervaringen uit zijn geschiedenis met een oprechte verontwaardiging over ontwikke-

Celil Toksöz (vooraan): 'Als het zaad van angst in ons hart is gezaaid, vergifigen we elkaar.'

FOTO BERNADETT GERATS

lingen in de samenleving. Vorig jaar maakte de regisseur grote indruk met de volksopera *Dilek*: een erbetoon aan twee vrouwen uit zijn naaste omgeving – het buurmeisje uit zijn geboortedorp en een verre nicht – die uit eerwraak door hun familieleden waren vermoord. Die voorstelling ging ook op tournee in Turkije.

Terug naar de repetities. In een geestige scène in de keuken van Restaurant Dobra wordt een 'cultuuroorlog' uitgevochten: een bestelling voor viermaal börek (een deeggerecht) leidt tot hevige ruzie, waarin de Bosnische en de Servische kok luidkeels börek opeisen

als authentiek en onvervreemdbaar deel van hún unieke cultuur.

Beiden dreunen tegelijkertijd het recept woord voor woord op, terwijl de serveersters met groeiende ergernis staan te wachten op hun bestelling. Als de afwasser, een joods-Roemeense zigeuner, terloops opmerkt dat börek eigenlijk uit Israël komt, gaat iedereen hem te lijf.

De voorstelling *Tarator* draait om dit soort botsingen. Niemand van de personages is onschuldig, en ze kunnen ook niet zonder elkaar. Ze moeten er samen uitkomen. 'Er zijn geen heiligen in die keuken.'

'Toen ik naar Nederland kwam, liep Hans Janmaat nog rond in de

Nederlandse politiek,' zegt Toksöz. 'Veel mensen die hem toen wilden lynchen, hangen nu zijn gedachtegoed aan. De sfeer in de maatschappij is steeds grimmiger geworden.'

'Politici die de etnische afkomst van mensen misbruiken om te kunnen scoren, leggen een bodem voor onbegrip en angst,' zegt regisseur Celil Toksöz.

'Als het zaad van angst in ons hart is gezaaid, vergifigen we elkaar. Dat wil ik met *Tarator* laten zien. Ik leef in Nederland en houd ontzettend van dit land, maar de sfeer moet niet kapot gaan.'

www.rast.nl

ADVERTENTIES

Freek de Jonge speelt **Volendam**

Nog kaarten verkrijgbaar voor landelijke tournee in:
6/11 Capelle a/d IJssel Isala Theater • 9/11 Steenwijk De Meenthe
20/11 Bergeijk Th. de Kattendans • 22/11 Barneveld Schaffelaartheater
26/11 Dokkum Theater DOK18 • 28/11 Ede De Reehorst

1 t/m 30 december:
Compagnietheater Amsterdam
Kassa 020-5205320 • Zie voor beschikbaarheid van kaarten:
www.freekdejonge.nl

De opleiding Productie podiumkunsten en het lectoraat Kunstpraktijk en artistieke ontwikkeling feliciteren

Paul Koek

met de toekenning van de Prins Bernhard Cultuurfonds Theaterprijs 2009. Wij zijn bijzonder blij om Paul als Artist in Residence aan de opleiding te verwelkomen

de Theaterschool
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Lachen om al dat onvermogen

THEATER De nacht van de nasmaak, door Theatergroep Oeloek. Spel: Kevin Jolly, David Meijer, Jantijn Prins, Carlijn van Rij. Regie: Martin van Waardenberg; Gezien: 3 november, M-Lab; tournee

Stel: documentairemaker Michiel van Erp ambieert een kleinkunstcarrière. Hoe zou een voorstelling van hem er dan uit kunnen zien? Zoals *De nacht van de nasmaak* wellicht.

Dit derde programma van Theatergroep Oeloek roept namelijk precies dezelfde reacties op als de films van Van Erp: ontroering, plaatsvervangende schaamte, verbijstering, een schaterlach. En op de beste momenten allemaal tegelijk.

Wie op zoek gaat naar een rode draad tussen de talloze, in elkaar overvloeiende sketches, komt uit bij onvermogen. Onvermogen om te communiceren, te begrijpen en uit-

eindelijk: onvermogen om te leven. Dat komt het beste naar voren in een scène waarin een man en vrouw thuis zitten als een verkoper aanbelt. Die wil' geen verzekering of zelfgebakken koekjes slijten, maar leurt met problemen langs de huizen. 'Volgens mij hebben wij geen problemen nodig,' zegt de vrouw. Toch kopen ze een probleem.

Een ruzie. 'Wanneer begint die dan?' vraagt de vrouw. 'Nú!' antwoordt de man. Het is een fraaie metafoor voor de vervelende eigenschap om overal complicaties te zien, zelfs als die er niet zijn.

Zo valt in veel sketches, hoe absurd ook, een menselijke eigenaardigheid te ontdekken. Oeloek is geweldig in het abstraheren van min of meer herkenbare situaties en geeft er vervolgens een vervreemdende zwiep aan. Dat levert tragikomisch, cartoonesk zapcabaret op waar flink om gelachen kan worden.

Pretentieloos amusement is het echter allerminst. Hoe grappig het bijvoorbeeld ook is als twee mannen in een soort zelfmoordmedley alle methoden om jezelf van het leven te beroven voorbij laten komen, er is altijd wel een gebaartje, een woordje of een blik die een diepere laag verraadt. Tekst en spel botsen voortdurend en bijna alle scènes schuren genoeg om te blijven hangen.

Als je al kritiek wilt leveren op Oeloek, zou je kunnen zeggen dat de theatergroep beter schrijft dan acteert. Carlijn van Rij overtuigt in elke rol (en blijkt bovendien een prima zangeres), maar de drie mannen zijn niet altijd even trefzeker. Vooral Kevin Jolly speelt in sommige sketches wat te statisch. Dat doet echter weinig af aan de enorme amusementswaarde. *De nacht van de nasmaak* heeft een heerlijke afdrank.

MIKE PEEK